

Sjálvtt idiotar vinna pening

Tað kann ikki annað enn bera skjótt móti einum krakki, tá sjálvtt økonomiskir idiotar hava funnið inn á peningamarknaðin, siga pessimistar um støðuna í Noregi, sum svimur í oljupeningi

Teir hava størsta økonomiska vøksturin í Europa, og lægstu arbeiðsloysistól. Norðmenn eru mest bjartskýddu fólkin í Europa. Men ríkiðmið hevur eina baksiðu og norðmenn siggja nú – ikki sørt hjálparleysir og ørkymlaðir – hvussu peningurin fjøttrar teir og forðar teimum at gera sum teimum lystir.

taks. Hetta er sambært varisligum og ikki serliga álitandi metingum. Heldur metra optimistiskar metingar gjørdar av útlendskum serfrøðingum fara so langt sum at siga, at tað fara at vera heilt ótrúliga talið 1000 milliardir krónur í hesum grunni norðmanna um ártúsundskiftið.

Idiotar sum vinna pening
Av peningamarknaðinum í vøkstri er tað marknaðurin í Oslo, sum so greitt liggur á einum fyrsta plássið sammet við allar aðrar peningamarknaðir í Europa. Virðisbrevavirði á Oslo-marknaðinum var 232 milliardir krónur um árs-skiftið seinast, ein vøkstur uppá nærum 50%. Totalindexi fór upp við 3%. Tey bæði ymskum úrslitni koma av stóra vøkstrinum í tilgongdini av marknaðar-notaðum felegum.

Tann 9. januar í ár settu norskir marknaðarmeklarar á sjampanjuna, tá totalindexi fór upp um »magiska markið.« sum er 1000 point. Fyri minni enn tveimum árum síðani fór indexið upp um 600 point. Og framgongdin heldur fram í 1997. Fyri stuttum setti peningamarknaðurin fyrri trettandu ferð nýggj met eftir bert 16 dagar.

– Marknaðurin er jú heilt frá sær sjálvum, segði ein marknaðarstjóri tá í viðtali við *Dagens Næringsliv*.

Analytikarar spáddu, at vøksturin við árs-skiftið fór at verða 15% og at totalindexið fór at koma uppá 1100 point við árs-lök. Men longu 25 dagar inn í nýggja árið var totalindexið farið upp við 10%.

– Nú tykist ikki mætari enn at eisini idiotarnir tjena pening, segði hin hástóri fleirmilljóningurin Hans Geelmuyden nú henda dagin. Hann er stjóri fyrri kendastu informationsráðgevingarfyrirtøkin í Noregi.

Lágrøntulán
Peningur kostar skjótt púra einki í Noregi. Tú kanst fáa lán har rentar er sett til 4%. Av hesum betalar staturin 28% við skattafrádrátti og inflatióin er roknað til knappliga 2% í ár.

Og kortini gera norðmenn ikki sum teir gjørdur í 80'unum. Tað hevur ongantíð verið spart meira enn tað sama og hetta hendir sjálvtt um tað nærum einki fæst í rentu fyrri innlån.

Ein lórnarkonto í Noregi í dag gevur negativar rentur. Fyri 200.000 krónur á eini sokallaðari hárentukonto fæst ikki meira enn 2% í rentu. Tað er av hesi orsök, at vanlig fólki í størri mun enn higartil eru farin at troyta peningamarknaðin við sparipeninginum, fyrst og fremst gjøgnum partabrevagrunnar, sum í fjór gøvu meira enn 30% í vinningi í meðal.

Hetta hevur eisini gjørt, at teir fáu pessimistarnir, ið finnst á Oslo-marknaðinum, eru farnir at

tosa um yvirhiting av búskapinum.

– Her er alt ov mikið av peningi til Ola og Kari, siga teir, vísandi til mest vanligu nøvnini á vanligum fólki í Noregi.

Útlendið hevur av álvara funnið norsku krónina, ivaleyst tí at búskaparlaga orka Noregs er vorðin gjørd sjónlig av Oljugrunninum. Uppísaman hava norðmenn roynt at hildið krónuna støðuga, men til fánýtis. Hetta hava teir gjørt við at lækka rentuna, tí einu ferðina fyrri og aðru ferð eftir, men sama ger, virði veksar alsamt.

Fyri fyrstu ferð í mong, mong Harrans ár er ein týskur markur fallin niður á minni enn fyra norskar krónur. Tann sum livir í Noregi við eini danskari ella norskari lön, hevur seinasta halva árið mist eini 10% av síni inntøku. Ein dansku króna kostaði umleið 1,13-1,14 norskar, men er síðani fallin niður á 1,04.

Tað er ein spurningur um tað er relevant í heila tíkið at nevna ein búskap, ið byggir á 80-100.000 tons av fiski í tilfiskum høpi? Tí eitt er vist, er tað bert nógv mikið av olju til at sett verður á at bora, tá er høvudsavvinna føroyingar ein saga blot!

Ikki bert uppá ein máta, men uppá nógvar mátar. Hvat fer at henda í Føroyum í so máta hava vit ikki hoyrt nakrar serligar metingar um. Tað er bert eitt, ið eyðkennir hetta resi, sum hevur tikið seg upp: Tað er peningur og peningur skjótt. Men erliga tala, hvat um tað nú fer at flyma olja so sum flest øll droyma um, hvat verður tá av fólkaløksins strevi við kostnaðarstøðinum? Hvønn týðning hevur tað tá? Fara danir at lata oljumilliardir úr Føroyum trýsta virði av dansku krónuni (og sostatt føroysku) langt upp um tað støðið, sum danska útlutningsvinnna tolrir av lönarvøkstri í komandi tíðum? Norðmenn hava olju og teir hava trupulleikar tí at ...

Her hjá okkum hava vit fingið ein politiskan meiriluta, sum er farin í Tinganes við-einum máli at greiða: Kostnaðarstøðið skal niður og primert verður fokuserað uppá privata lönarposan, ið verður hildin verða størsta orsøkin til høga kostnaðarstøðið.

Ahugavert er um hesir politisku úrmælingar eisini hugsa um eitt kostnaðarstøði, ið verður sett eftir oljunormum, ella um hetta við lönunum er annað enn eitt framhald av klassiska løtvinningsspolitikkinum, sum hesi seinastu mongu árinu hevur eyðkent føroyskan politikk?

I øllum førdum er tað sera trupult at gylka sær til nakað slag av fiskivinnu, verður tað olja, sum kemur at seta lönar- og harvið eisini kostnaðarstøðið í Føroyum. Fer nógvur fiskur av landinum í dag er vist, at tað verður ikki stertur eftir at virka um vit her heima fáa norskar tilstandir uttan frammanundan at hava tikið avgerð um bæði Oljugrunnar og nakað væl afturat.

Tað ivaleyst vísasta vit kundu gjørt, var at lata oljuna verða har hon er, og so búskaparpolitiskt fyrhaldta okkum til og handla út frá hesi tí sterktu støðuni yvirhøvur. Ikki bert sterkastu støðu beint nú í hesi løtu, men so sannliga uppá sikt...!

Ein sending í svenskt sjónvarpi um Noregi við yvirskriftin: »Eitt norðurlanda Kuwait« gjørdi norðmenn sera firtnar, einamest tí at sendingar var av svenskur uppruna. Svjar spurdu hvussu tað har til, at tað í einum landi har tað flýtur yvir við peningi er so vorðið, at fólka reiknað heimleys runt, og hvussu tað ber til, at sjúklingar ikki fáa eina song, men mugu liggja úti á gongini og bíða eftir tórni – meðan onnur liggja sum hym inni á á niðurslitnum skúlum.

Svjar hildu teir høvduð avdúkað nýggjir og higartil ókendar síður av norska vælferðarsamfelagnum. Men hetta er ikki so. Tað hevur verið kjakast um hesar spurningar í ára vis. Svenska sjónvarpslíðið var ongantíð komið út úr Oslo. Ein stórtur partur av norskum vælstandi er at finna útnýðingspartinum av Noregi ella í útkaðsantoregi, har staturin hevur sent ein javnan streym av peningi til tess at halda við líka norskan politikk á okinum, »Eitt breitt búmyndstær«.

Eitt sera viðkvæmt mál í norskum politikk, sum bert Carl I. Hagen og *Fremskridtspartiet* tora at seta seg í móti. Hetta fyrbrigðið sæst best um samanlíking verður gjørd av fólkatoma Norðursvørki og Norðurnoregi (og so føroyskan bygdarmenningspolitikk, sum er dottin fullkomiliga fyrri bakka!).

Tað gevur at býta, at svenskar útkaðskommunar mangan hava biðið um, at tað verður lagt saman millum Noregi og Svørík.

Hjá nógvum norðmonnum hevur ríkiðmi ført til vælferð. Arbeiðsloysið minskar støðugt og

var við árs-skiftið 3,6%. Í portum av landinum manglar arbeiðsmegi og innan ávísar bransjur er støðan tann sama. Í Oslo har mesta norska nátturlívið sum vera man er at finna, er triði hvør tænarí svenskar. Í Noregi er lætt at fáa arbeiði og betri lön enn í heimlandinu. Á byggjuplássunum finnst finskir, svenskir og danskir arbeiðarar og í ein ávísan mun sjálvandi føroyingar og íslendarar.

Alt hetta hava vit roynt og spurningurin er so eisini um vit veruliga gloyma so skjótt, ella um vit halda at tað fer at verða lættari at fyrhaldta seg til trupulleikan, tá hann av nýggjum stingur seg upp, bara so nógvur ferðir størri enn vit nakrantíð upplivdu henda trupulleika í 80'unum. Er tað veruliga hetta vit leingast eftir aftur?

Nøkur eru, ið eru dottin út um vælferðargirðingarnar í Noregi. Næru 2000 norðmenn mugu hvøjrta nátt í kuldanum finna sær ta yvir høvðið hjá Frelsunarherinum. Nøkur fáa ongantíð arbeiði, rúsaði fólk, narkomanar og biddarar er ta alt ov vanligt at siggja í gotunum í Oslo.

Øll norsk børn skulu byrja í skúlanum tá tey eru 6 ár, men skúlarnir hava ikki pláss fyrri øllum børnunum og ngóvur skúlur eru sera illa hildnir. Sjúkrahúsini skulu spara pening og sjúklingarnir liggja longu nú úti á gongunum. Tey gomlu dá ikki einrúða á røktarheimunum, tað er nærum ógjørligt at fáa ansingarplass til børnini á almennum stovnum, og tiskil eru tað nógv foreldur, ið hava tikið seg saman og reka egnar barnagarðar.

Óttast prílop
Thorbjørn Jagland vísir atfinningunum móti norska vælferðarsamfelagnum aftur við at siga, at enn hevur hann ikki verið eitt ár í starvinum sum stjórnaðarleiðari!

Sannleikin er at almennu sparingarnar í Noregi eru ein avleiðing av royndunum hjá Noregi at laga seg til marknaðarbúskaparlugu treytir, settar í samband við møgulegan limaskap í ES og EØS-avaluni, ið gjørdi Noregi til figgarligan, men ikki politiskan lim í ES. Tá var Gro Harlem Brundtland forsetisráðharri og Jagland var floksformaður.

Tað er ræðslan fyrri galopp-erandi prísverkstri, sum liggur aftanfyrri stramma figgarpolitikk. Og hesin plitikkur hevur breiða undirøku í Stórtinginum.

Í 1970'unum og 80'unum hvær ein stórtur partur av inntøkunum frá Norðsjónum í stats-stuði til alt millum himmal og jorð. Frá skipasmíðjum, og gamaldags idna til jarðarbrúk og ikki lönandi fiskigóðskingarvirksm. Ein heilt týðandi partur fordampaði eisini av privatum oyðsli. Alt hetta hevur virkað sum ein ávarinagraklokka í móti ovurnýtslu millum norðmenn,

Nógva oljuríkiðmi er um at ørkymla norðmenn. Fáur man her hugsa serliga nóg um tað kunnar verða stórir trupulleikar í samband við at tjena eina rúgvu av peningi. Her ganga vit flest øll og bíða eftir at allar forðingar skjótast verða fingnar av vegnum soleiðis at vit koma til pening og tað nógvar bæði skjótt og brátt. Trupulleikar hugsa vit í øllum førdum um íki um í hesum sambandi! Men tað eru jást trupulleikar, ið norðmenn hava fingið at takast við. Stórir trupulleikar orsaka av ov stórum peningi...!

Er tað satt, sum tað var sagt um danir í 70'unum og 80'unum, at »teir vóru á veg at pommernt til, men á fyrsta klassa,« so kann um norðmenn í dag ivaleyst siagast, at »teir eru á veg innar í paradís, men so sanniliga á øðrum klassa.«

Hesa rámandi lýsing av støðuni kom ein svenskur journalistur við á einum útvarpaðum tjakfund millum útlendsk fjølmiðlafólk, sum var í Oslo herfyri.

Tað skal leitast leingi og væl til tess at finna tekin um tað oyslið, ið eyðkendi tey nýríku í 80'unum allaðastir runt um í Vesturheiminum í uppjæðrunum. Og tað siggast heldur ikki tekin til vælferðarsamfeligsgins til frama fyrri almennar jattaninar, heldur tvørturímót.

Millarda vinningur

Norska ríkiðmi finnst bæði á almennum og á privatum handum. Á heysti í fjór var mett, at yvirskotið á statsbudgettinum fyrri árið 1997 fór at verða 11 milliardir norsk krónur, men longu í november var mett, at tað fór at verða 40 milliardir krónur, og tað endaði við, at koma heilt uppá 45 milliardir krónur.

Men ætlanin er ikki at hetta so sera stóra ríkiðmi skal soplást burtur á einari samanhangandi fyrstafloks fólkafest, men harafturfóti sum skjótast skal inn í henda nógva umrødda Oljugrunnin (Oljefondet).

Oljugrunnin skal so seta peningin í útlendsk virðisbrev. Tað verður mett at tá komið er fram til ár 2000 vil Oljugrunnin hava onkustaðni millum 200 og 250 milliardir krónur til